

הנגשת טיולים ופעילויות במוסד החינוכי ומחוץ לו - השתתפות תלמידים עם מוגבלות

א. מבוא:

"זכויותיהם של אנשים עם מוגבלות¹ ומחויבותה של החברה בישראל לזכויות אלה, מושתתות על ההכרה בעקרון השוויון, על ההכרה בערך האדם שנברא בצלם ועל עקרון כבוד הבריות".

חוק זה מטרתו להגן על כבודו וחירותו של אדם עם מוגבלות, ולעגן את זכותו להשתתפות שוויונית ופעילה בחברה בכל תחומי החיים, וכן לתת מענה הולם לצרכיו המיוחדים באופן שיאפשר לו לחיות את חייו בעצמאות מרבית, בפרטיות ובכבוד, תוך מיצוי מלוא יכולתו.

מימוש זכויות ומתן שירותים לאדם עם מוגבלות ייעשו –

(1) תוך הקפדה על כבוד האדם וחירותו והגנה על פרטיותו ;

(2) במסגרת השירותים הניתנים והמיועדים לכלל הציבור, תוך ביצוע ההתאמות הנדרשות

בנסיבות העניין כאמור בחוק זה ;

מתוך חוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות, תשנ"ח-1998.

המושג נגישות מוגדר בחוק כ"אפשרות הגעה למקום, תנועה והתמצאות בו, שימוש והנאה משירות, קבלת מידע הניתן או המופק במסגרת מקום או שירות או בקשר אליהם, שימוש במתקניהם והשתתפות בתכניות ובפעילויות המתקיימות בהם, והכול באופן שוויוני, מכובד, עצמאי ובטיחותי".

(חוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות, התשנ"ח-1998, סעיף 19 א')

מתוקף [חוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות](#) זכאי כל תלמיד עם מוגבלות, להתאמות נגישות אשר יאפשרו לו למצות את יכולתו, ללמוד ולקחת חלק בכל הפעילויות במוסד החינוכי, ככל שאר התלמידים, באופן שוויוני, מכבד, עצמאי ובטיחותי (חוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות, 1998, ותיקון לחוק, "פרק הנגישות" 2005).

לפיכך קבע שר החינוך תקנות העוסקות בהתאמות הנגישות הנדרשות ([תקנות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות](#) [\(התאמות נגישות פרטנית לתלמיד ולהורה\)](#), התשע"ח – 2018), אותן יש ליישם עם היוודע על רישום תלמיד עם מוגבלות למוסד החינוכי.

במסגרת [החוק](#), נוסחו תקנות ונקבעו נהלים הכוללים הוראות בנוגע להנגשה פרטנית של המוסדות החינוך, ובכללם הנגשת טיולים ופעילות חוץ במוסדות חינוכיים " (ב) בעל מוסד חינוך יבטיח כי פעילות חינוכית מחוץ לבית הספר תהיה נגישה בהתאם לצורכי התלמידים ; בפעילות מהסוגים המפורטים להלן, תינתן עדיפות לפעילות כללית נגישה, ואולם ניתן במקרים מיוחדים לקיים פעילות נפרדת ובלבד שהובטח קיומה של חלופה נגישה הולמת ומכבדת הפתוחה לכלל התלמידים, שישתתפו בה תלמידים עם מוגבלות ותלמידים בלא מוגבלות ; סוגי הפעילות כאמור : טיולים, פעילות ספורט ופעילות אתגרית. " ([סעיף ב' 14 בתקנות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות](#)), וכל זאת כדי לאפשר נגישות סבירה לתלמיד עם מוגבלות.

¹ כפי שמוגדר בחוק, [פרק ב', פרשנות, סעיף 5 "אדם עם מוגבלות"](#), ומפורט בסעיף ב' במסמך זה

מטרת המסמך הנוכחי להציג את סוגי ההתאמות וההנגשות בפעילויות החוץ והטיולים.

במסמך זה מוצגים העקרונות המנחים לצורך הנגשת טיולים ופעילויות חוץ במוסד החינוכי, בהם משתתפים תלמידים עם מוגבלות, אשר **בשל מוגבלות זמנית/ קבועה ובשל תפקודם** זקוקים להתאמות והנגשות עקב מוגבלות פיזית, חושית, בריאותית, קוגניטיבית, חברתית, התנהגותית, נפשית ורגשית.

המסמך מפרט סוגי התאמה והנגשה אפשריים, וכן הליכים חינוכיים לבניית תכנית שנתית במוסד חינוכי² להתאמת והנגשת טיולים ופעילויות חוץ במוסד החינוכי לתלמידים עם מוגבלות.

מסמך זה נערך בשיתוף ובתיאום עם אגף של"ח וידיעת הארץ במנהל חברה ונוער ומשלים את ההנחיות המפורטות בחוזר מנכ"ל "טיולים ופעילות חוץ בית-ספרית"² ואיננו בא להחליפו.

המסמך "**הנגשת טיולים ופעילויות במוסד החינוכי ומחוץ לו - השתתפות תלמידים עם מוגבלות**" גובש בכפוף לחוק ובהלימה למטרת משרד החינוך "**לחיזוק החינוך למצוינות ערכית ואזרחית**" כמפורט במטרה ב', [התוכנית האסטרטגית 2013-2016 ומדריך התכנון למוסד חינוכי](#).

"הטיולים המתקיימים במערכת החינוך מיועדים לעורר בקרב התלמיד את האהבה לארץ, לנופיה ולמורשתה ההיסטורית באמצעות היכרות ישירה וחוויתית המתרחשת בעת הטיול והסיום".

"הטיול המתקיים מחוץ לכותלי המוסד החינוכי הוא חלק בלתי נפרד מהמערך הלימודי-חינוכי של המוסד החינוכי ועליו להיות בעל זיקה ישירה לתחומי הדעת הנלמדים במוסד החינוכי ולהווה החינוכית, לאקלים ולתרבות של המוסד החינוכי. לפיכך על מורי המוסד החינוכי ועל תלמידיו להיות מעורבים בשלבי ההכנה, הביצוע, הסיכום והעיבוד של הטיול.

האתגרים שהסיום בשדה מזמן מחייבים התמודדות המסייעת להתפתחותו האישית של התלמיד. טיפוח "תרבות הטיול" והקניית מיומנויות והרגלים, כגון התארגנות בשדה ושהייה בו, תנועה, התמצאות, התבוננות ושמירת הטבע והסביבה, תרגול הבטיחות והביטחון יסייעו לטיפוח התלמיד כ"מטייל עצמאי". המפגש הבלתי-אמצעי עם אתרי מורשת ואקטואליה ועם החברה הישראלית הרב-גונית מזמן לתלמיד היכרות עם סוגיות ערכיות תוך התרשמות ישירה ומעורבות רגשית. כך סוגיות אלה הופכות מובנות יותר לתלמידים והדיון בהן יחזק את הרובד הערכי במערך החינוכי של המוסד החינוכי.⁶ טיולים ופעילות חוץ במוסד החינוכי מהווים הזדמנות לחינוך ערכי משמעותי - חינוך לשוויון, לשותפות ולסובלנות.

משרד החינוך מקצה תקציב אשר מאפשר לבתי הספר להנגיש טיולים ופעילות חוץ במוסדות חינוך, תוך השתתפות כלל התלמידים, ולפעול בהתאם לתקנות החוק ונהליו. מערכת החינוך תנגיש את העשייה לכלל התלמידים עם מוגבלות, במגוון התוכניות והפעילויות, במשך שנת הלימודים ובפעילויות החופשות המתקיימות על ידי המסגרת החינוכית כגון: פעילויות במסגרת סל תרבות, תכניות העשרה ותל"ן, סיורים לימודיים, שיעורי שחייה, טיולים, בתי הספר של החופש, מסע ישראלי, גדנ"ע, של"ח, המסע לפולין, משלחות טקסים, מסיבות ואירועים, ועוד. בעת תכנון הטיולים והפעילויות המוסד החינוכי יערך, כדי לאפשר נגישות סבירה לתלמיד עם מוגבלות, תוך שמירה על מטרות ומהות הפעילות והטיולים.

² תכנית שנתית של המוסד החינוכי הכוללת פעילות חוץ ומתייחסת לכל הטיולים ו/או לסיורים לימודיים, כולל פעילות של"ח.

תכנית פעילות שנתית של המסגרת החינוכית

מנהלי מוסדות חינוכיים והצוותים החינוכיים יפעלו למתן שוויון הזדמנויות לכלל התלמידים, לרבות תלמידים עם מוגבלות, הלומדים בכיתות הרגילות / בכיתות חינוך מיוחד בבית ספר רגיל או בבתי הספר לחינוך מיוחד או בגנים. המנהלים והצוותים ייערכו להשתתפותם של התלמידים **בכל** פעילויות המוסד החינוכי ובכלל זה בטיולים ובפעילות חוץ ומימוש מטרות הטיול כחוויה מלמדת ומאתגרת לכלל התלמידים.

תכנית הטיולים במוסד החינוכי, הכוללת פירוט טיולים ופעילויות מונגשים, תיערך בראשות המנהל ובהובלת רכז הטיולים (ראה: חוזר טיולים ופעילות חוץ בית-ספרית³), תתוכנן תוך קיום שיח בהשתתפות צוות הכיתה, רכז החינוך החברתי, מורים מתחומי דעת שונים, מורים במקצועות כגון של"ח³, צוות חינוך מיוחד והצוות הייעוצי. שותפות משמעותית זו תאפשר גיבוש תכנית פעילות בהשתתפותם של תלמידים עם מוגבלות.

בעת גיבוש התכנית, בבחירת תאי הנוף שהסוירים יתקיימו בהם, בעיצוב מסלולי הסוירים ובשילוב האתרים (ראה חוזר מנכ"ל³) יש להתחשב בתפקודם ובצורכיהם של התלמידים עם המוגבלות.

בשלב התכנון יילקחו בחשבון, בנוסף על ההנחיות והנהלים המפורטים בחוזר המוזכר לעיל, גם תפקודם וצורכיהם של תלמידים עם מוגבלות הלומדים במוסד חינוכי, וייבחנו הפתרונות המתאימים להשתתפותם. יש לבחון את נחיצותן של התאמות והתאמות והנגשות באופן מידתי, בהתאם להיבטים השונים, כגון התנאים הפיזיים, הטרמה, הליווי וכדומה, בהתאם לאופי הפעילות, לתפקוד התלמיד ולמגבלה: **פיזית, חושית, בריאותית, קוגניטיבית, חברתית, התנהגותית, נפשית ורגשית**.

בעת תכנון פעילות חוץ במוסד חינוכי הכוללת גם השתתפות הורים יש להנגיש את הפעילות גם להורה עם מוגבלות.

הערכות המסגרת החינוכי

גיבוש תכנית הנגשת הטיולים והפעילויות מהווה חלק מהערכות המוסד החינוכי לשנת הלימודים ובאחריותו של מנהל המסגרת החינוכית.

המנהלים והצוותים ייערכו מבעוד מועד להשתתפותם של התלמידים בפעילויות המוסד החינוכי המתקיימות בו או/ומחוצה לו, באופן מותאם לצרכיהם ולתפקודם, תוך מימוש מטרות הפעילות כחוויה מלמדת לכלל התלמידים ניתן להיעזר בטבלה **טבלה עזר לתכנון פעילות חוץ או טיול** בעת ההערכות יש לקחת בחשבון את צרכיו ותפקודו של התלמיד עם מוגבלות, ואת ההתאמות והנגשות הנדרשות להשתתפות.

מנהל המסגרת החינוכית יכנס ועדה במוסד החינוכי לצורך בדיקת ההתאמות הנדרשות לכל תלמיד בהתאם לתכנית הטיולים והפעילויות החוץ המתוכננים. הוועדה תכלול את מנהל המוסד החינוכי, רכז הטיולים של בית הספר, רכז זה"ב, מחנכי הכיתות של התלמידים, רכז השילוב ועוד. מומלץ לזמן מומחה תחום מוגבלות לבחינה ולקביעת צרכי התלמיד.

ניתן להיעזר במומחית תחום במת"א, מומחה הנגישות הרשותי ויושבי ראש וועדות הטיולים המחוזיות באזור לצורך היוועצות להתאמת פתרונות נגישותיים בטיולים ובמגוון פעילות בעבור תלמידים עם מוגבלות.

³ השתתפות מורים מקצועיים ומורי של"ח בשיח תאפשר תכנון הסויר המונגש שעליו הם אחראיים, כפי שמצוין בחוזר מנכ"ל טיולים.

ב. אוכלוסיית היעד- תלמידים עם מוגבלות

על פי החוק, "אדם עם מוגבלות" – אדם עם לקות פיזית, נפשית או שכלית, לרבות קוגניטיבית, קבועה או זמנית, אשר בשלה מוגבל תפקודו באופן מהותי בתחום אחד או יותר מתחומי החיים העיקריים".

תלמידים עם מוגבלות הם תלמידים עם אחת או יותר מהמוגבלויות האלה:

- מוגבלות פיזית
- חרשות/ כבדות שמיעה
- עיוורון/ לקות ראייה
- הפרעות נפשיות
- מוגבלות שכלית התפתחותית
- אוטיזם
- תסמונות, מחלות נדירות, מצב בריאותי
- לקויות למידה
- מעוכבי התפתחות ושפה
- משכל גבולי
- הפרעות התנהגות

ג. סוגי הנגשה

באחריות הצוות החינוכי לקיים היכרות עם כל אחד מהתלמידים וללמוד את סוגי ההתאמות וההתאמות והנגשות הנדרשות לכל תלמיד לקראת גיבוש תכנית הטיולים והפעילות השנתית הכוללת. **שותפות ההורים והתלמיד**, קיום שיח עמם ומעורבותם בשלבי ההיערכות וגיבוש התכנית חיוניים ומשמעותיים.

יש לבחון את נחיצות ההנגשה למוגבלותו של התלמיד, לתפקודו ולצרכיו על פי אופי הפעילות, כגון בעת הדרכה, במסלולי הליכה, בפעילות שדה ושטח, בפעילות אתגר, בסיור בשכונה, בביקור במוזיאון, בפעילות ספורט וחוויה, בפעילות מים וכדומה.

יודגש כי מחנך הכיתה אחראי על הובלת התהליך, על יישומו ועל קיום משותף על יעילותו, השפעותיו והשלכותיו.

ההתאמות פורטו בשלוש טבלאות:

1. טבלה 1- [מערך התאמות לכלל התלמידים עם מוגבלות](#)
2. טבלה 2- [התאמות והנגשות בהתאמה לסוג המוגבלות שניתן לאשר - בכפוף לנוהל הגשת בקשה לשנה"ל תשע"ט](#)

להלן הדגשים בעת התכנון על פי מערך התאמות אפשרי. בטבלה **דוגמאות** להתערבויות ולפעולות חינוכיות שבאחריות הצוות החינוכי לבחון את נחיצותן באופן מידתי, בהתאם לאופי הפעילות ועל סמך היכרותם עם יכולותיו וצרכיו של התלמיד עם המוגבלות, **תוך קיום שיח ושותפות עם ההורה והתלמיד.**

טבלה 1 – מערך ההתאמות לכלל התלמידים עם מוגבלות

ההתאמה	הפעילות והדוגמאות
הטרמה	הכנת התלמידים בהתאמה לתוכן הפעילות, תוך שימוש באמצעים כגון תקציר, סיור וירטואלי, תמונות, דגמים, צמצום, פשוט לשוני, תקשורת תומכת חלופית (תת"ח) וכד'.
	מתן מידע על סדר היום הצפוי ופרופיל הסיוור (כפי שמצוין בחוזר הטיולים).
	תכנית חינוכית הכוללת פיתוח כישורים והרגלים, כגון התארגנות, התמצאות, התבוננות ושמירת טבע וסביבה, בטיחות וביטחון.
	שיח עם התלמיד על אתגרים וקשיים והצעות לפתרונות בכלל וכן להתמודדות עם מצבים בלתי מוכרים. אפשר לשלב את השיח גם במסגרת שיעור תרפיה.
	הכנה וסיכום בדגש חברתי-ערכי בשעות המהנה.
	שיעורי הכנה לפעילות ¹ "לכל תלמיד תפקיד" - חלוקת תפקידים לתלמידים, ובכללם תלמידים עם מוגבלות, והכנת התלמיד למילוי התפקיד.
	הטרמה גם במהלך הפעילות כתיווך ומעבר, בפרט במקרים שבהם חלו שינויים בסדר היום שתוכן.
תזונה	גמישות והתאמה בשעת הארוחה.
	היערכות לתזונה מותאמת.
	הסדרת מקום ארוחה מתאים, כגון עבור תלמיד עם רגישות קיצונית לריחות, שקע עבור תלמיד שניזון באופן מלאכותי וכדומה.
מתן טיפול תרופתי	מתן טיפול תרופתי בהתאם להנחיות חוזר מנכ"ל.
טיפול פולשני לתלמידים במסגרות חינוך מיוחד	בקרב תלמידים במסגרות החינוך המיוחד המשתתפים בפעילות ובטיולים, ישנם תלמידים הזכאים לטיפול פולשני על ידי אחות בשגרת הלימודים. באחריות המסגרת להיערך להשתתפות התלמיד בפעילות, בכפיפות לאישורים רפואיים, ולהודיע על מועד הפעילות/הטיול לזכיון נותן השירות לפחות חודשיים לפני מועד הפעילות. יש לתכנן ולהיערך במהלך הפעילות לביצוע הטיפול הפולשני.
התאמה ובחירת מקום לתלמיד ללא הפרדה מהקבוצה שאליו הוא משתייך ככל שאפשר	היערכות להתאמת מקומו של כל תלמיד במהלך היום, כגון מקום ישיבה מתאים במהלך הנסיעה, מקומו במהלך הפעילות, הסדרת מקום הלינה וכדומה, תוך התחשבות ביכולותיו ובצרכיו, כגון קשיים בקשב וריכוז, תמיכה חברתית, הסדרת מקום ישיבה מתאים לצפייה בהמחשות המוצגות, הצורך בקשר ובקרבה של איש צוות מוכר וכדומה.
	בחירת הצורך במיקום שקט.
	בחירת מקום למהלך פעילות <u>לתלמיד עם לקות ראייה</u> תיעשה בהתאם לזווית הראייה הנדרשת לתלמיד.
	הושבת <u>תלמיד עם לקות שמיעה</u> במרחק קרוב אל המורה/ הדובר העיקרי, ובזווית המאפשרת ראיית פני המורה.
	במקרים שבהם לתלמיד יש סייעת אישית/ליווי – התאמת מקום ישיבת הסייעת/המלווה ותפקידה בתיאום עם הצוות החינוכי-טיפולי.
בחירת חדר ללינה ללא הפרדה מהקבוצה שאליו התלמיד משתייך ככל שאפשר	הסדרת לינה בסמיכות לצוות/סייע/מלווה, עם מי מחבריו וכדומה.
	תיאום לינה לתלמיד עם מוגבלות פיזית- הצוות החינוכי אחראי להסדיר היערכות מותאמת. לעתים יש להיערך לחדרים בקומת קרקע או לפנות בבקשה מבעוד מועד לחדרים מונגשים ⁴ .
	בחירת מקום לינה לתלמיד עם לקות שמיעה- חדר מונגש עם אמצעי התראה חזותי לחירום ואספקת ערכת עזר לשמיעה.
	התאמת תכנים לרמות תפקוד שונות.

⁴ באכסניית הנוער של אג"א, הנמצאת תחת חסות משרד החינוך, מינהל חברה ונוער, ישנם חדרים מונגשים המאפשרים לתלמידים עם מוגבלות ללון עם חבריהם לכיתה.

מדינת ישראל משרד החינוך

מינהל חברה ונוער
אגף של"ח וידיעת הארץ

המינהל הפדגוגי
אגף חינוך מיוחד
אגף זה"ב נגישות ואורח חיים בטוח

ההתאמה		הפעילות והדוגמאות
במהלך ההכנה לקראת הטיול ובמהלך ההדרכה והפעילות ובסיכומה	קביעת סדר עדיפויות בבחירת התכנים, דילול, צמצום והמחשות מותאמות על פי הצורך. אפשר להנגיש את התכנים מראש, תוך שיתוף פעולה עם הצוות החינוכי של ביה"ס.	
	הוספת תכנים ויעדים, כגון הכנה לחיים, היבטים חברתיים.	
	שימוש במגוון המחשות ועזרים במהלך ההדרכה ובעת הדגמת תופעות, נושאים ומושגים, כגון שימוש באודיו, הקראה, סיור וירטואלי, שימוש במחשב.	
	התאמה של כתבי חידה, דפי משימה וכדומה.	
	הנגשה חזותית של החומר, בחינת הצורך בצבעים ניגודיים, גודל גופן.	
	שימוש בתת"ח (תקשורת תומכת חליפית).	
	הקראת המשימות במהלך הפעילות.	
	התאמה לרמת הקשב.	
	משך הדרכה מותאם.	
בחירת מקומות לפעילות, כגון אולמות מונגשים, אולמות עם מערכות הגברה ותמלול או טקסט מוקרן, מוזיאונים עם מידע חזותי, סרטים עם כתוביות. בחירת מסלול מונגש, ניתן להיעזר מאתרי מידע שונים למסלולים ואתרים מונגשים.	של"ח עם חינוך מיוחד - מחוז מרכז, אתר - נגישות ישראל	
פעילות מים ⁵	הצוות החינוכי יודא : - תלמיד עם מכשירים רפואיים/ אחרים – הסרת המכשיר ושמירה כנדרש. - תלמיד עם מכשיר/מעבד שמיעה שנדרש להסיר את המכשיר, מסיר אותו בבטחה, והמכשיר שמור כנדרש במקום יבש. יש להקפיד על ליווי ועל תיווך מותאם לתלמיד המשתתף בפעילות ללא מכשיר / מכשיר השמיעה.	
פיצול מסלול ⁶	במקרים שבהם אי אפשר לבחור מסלול מונגש, יסדיר הצוות החינוכי כמה פעילויות ומסלולים משמעותיים המותאמים לכלל התלמידים. הצוות החינוכי יפצל את הטיול ויגבש קבוצות לכל אחת מהפעילויות המוצעות. אין לבדוד תלמיד מפעילות. כלל התלמידים ישובצו בקבוצות באופן מותאם לפעילות ולמטרותיה.	
גמישות (במידת האפשר)	מתן זמן להימצאות במקום מותאם/מופרד/מעט מרוחק, הנמצא בסמיכות לקבוצה ובהשגחה. משך ההשתתפות בפעילות במהלך היום יהיה על פי צרכי התלמיד ויכולותיו.	
תיווך איש צוות	תיווך מותאם במהלך הפעילות תוך שמירה על כבוד התלמיד.	
הדרכה של הצוות לבעלי התפקידים הרלוונטיים תוך שמירה על כבודם ופרטיותם של התלמידים	הדרכה לצוות החינוכי שאיננו מלמד את התלמיד בשגרה הדרכה לנוותני שירותי הדרכה מקצועית במהלך הפעילות	עקרונות מנחים על פי ההתאמות הנדרשות לתלמיד בשלבי ההכנה, במהלך הפעילות ובסיכומה ההדרכה תתקיים מבעוד מועד ועל פי הצורך גם במהלך הפעילות.

⁵ בהתאם להנחיות בחוזר מנכ"ל (תשע"ז/ב), כ"ב באדר א' התשע"ו, 02 במרץ 2016, טיולים ופעילות חוץ בית-ספרית וכן בהתאם להנחיות חוזר מנכ"ל סעיף 5.1-56 בחוזר הוראות הקבע עה/4(ב), פעילויות חוץ-בית-ספריות – הבטחת הבטיחות בפעילויות המתקיימות מחוץ למוסד החינוכי: סיורים, פעילויות שדה ושטח ופעילויות מים.

⁶ אם המסלול יפוצל יש למנות אחראי טיול לכל אחת מהקבוצות.

מדינת ישראל
משרד החינוך

מינהל חברה ונוער
אגף של"ח וידיעת הארץ

המינהל הפדגוגי
אגף חינוך מיוחד
אגף זה"ב נגישות ואורח חיים בטוח

ההתאמה	הפעילות והדוגמאות
כניסה לאתר עבור מלווה לתלמיד עם מוגבלות	רשות הטבע והגנים הינה רשות ממלכתית הפועלת על פי חוק ותקנות חוק. הכניסה לגנים הלאומיים ושמורות הטבע הינה כנגד תשלום אגרת כניסה. החל מתאריך 1.7.2014 נכנס לתוקף חוק התאמות נגישות לשירות בהובלת משרד המשפטים. <u>בתקנות החוק נכתב: "פטור מתשלום למלווה בלבד":</u> "אחראי למתן שירות ציבורי, לא יגבה ממלווה של אדם עם מוגבלות תשלום בעד הכניסה למקום ציבורי והנאה מן השירות הניתן בו בכפוף למפורט להלן ורשאי האחראי לדרוש מהאדם עם המוגבלות הצגת תעודת נכה תקפה המציינת את זכאותו לכך". במסגרת טיולים של מערכת החינוך פועלת הרשות ומקלה על כניסת מלווים על פי יחס של 1 ל 5 לתלמידים הלומדים במסגרות של החינוך המיוחד. <u>במידה וישנה חריגה ממסגרת זו על מארגן הסיור מהמוסד החינוכי לפנות מראש בצורה מסודרת עם הסבר מפורט על הסיבה בגינה נדרש יחס אחר.</u> יש לפנות לעמנואל אשד טל 02-5014836 מייל : eshed@npa.org.il

ד. סוגי התאמות והנגשות בהתאמה למאפייני המוגבלות - רכיבים המתקצבים:

בנוסף לסוגי ההתאמות האפשריים ולדוגמאות כפי שפורטו לעיל, להלן מידע על סוגי הנגשה אפשריים נוספים, שחלקם כרוכים בעלות כספית. [\(אופן הגשת בקשה לתקצוב מפורט גם במסמך הקריטריונים באתר ראה קישור\).](#)

בישיבת צוות בין מקצועי ועל פי חוות דעת מקצועית נדרשת, תיבחן מידת הצורך של כל אחד מסוגי ההנגשה. ההחלטה תתקבל באופן מידתי בהתאם למוגבלות, לרמת תפקודו של התלמיד ולאופי הפעילות המתוכננת

1. הסעה מונגשת:

א. **אוטובוס מונגש** - מאפשר לתלמידים עם מוגבלות פיזית קשה להשתלב יחד עם חבריהם לכיתה לנסיעה משותפת, המהווה הזדמנות לחוויות משמעותיות לכלל התלמידים. בהתאם להוראות חוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות, תשנ"ח – 1998, ותקנות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות (נגישות רכב להשכרה ואוטובוסים), תשע"ג – 2012, כפי שמפורסמות באתר נציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות, [מרכז המידע לנגישות](#), אין לדרוש תשלום נוסף עבור אוטובוס מיוחד, והוא יושכר במחיר של אוטובוס רגיל. אם חברת האוטובוסים לא מספקת את השירות באופן ההולם את התקנות, יש לפנות לנציבות באמצעות הקישור שלהלן: <http://index.justice.gov.il/Units/NetzivutShivyon/MercazHameidaLenegishut/Pages/ContactUs.aspx> ובאמצעות דוא"ל iritsha@justice.gov.il.

כאשר אי אפשר לקבל אוטובוס מונגש במחיר רגיל, בנוסף על פנייה לנציבות ועדכון מומלץ לפנות למשרד החינוך למתן תמיכה בסך 1,500 ₪ ליום פעילות, למימון ההפרש בין עלות ההסעה של התלמידים באוטובוס רגיל לבין עלות ההסעה באוטובוס מונגש.

ב. **הסעה פרטנית** - פעילות חוץ של המוסד החינוכי כולל מגוון פעילויות אשר מתקיימות ביעדים במרחק הליכה ממנו, ואינן מצריכות הסעה לכלל התלמידים. ישנם תלמידים עם מוגבלות פיזית עם קשיים בהליכה ממושכת אשר אינם יכולים להתנייד מרחקים אלה. הסעה פרטנית עשויה לאפשר להם להגיע ליעד בו מתקיימת הפעילות ולקחת בה חלק. במקרה זה, יש אפשרות להגיש בקשה להשתתפות במימון תקצוב הסעה פרטנית למקום הפעילות. פעילויות עבורן ניתן להגיש בקשה כדוגמת: הצגות ומופעים במסגרת סל תרבות, שיעורי שחייה, סיורי של"ח, סיורים מחוץ למוסד החינוכי אך בקרבתו, חווה חקלאית וכד'.

2. **נגישות** - כלי להשתתפות תלמיד עם לקות מוטורית⁷ - אפשר להשכיר כלי המאפשר לתלמידים עם מגבלות תנועה, לטייל בדרכים לא סלולות ולהצטרף לטיול עם חבריהם לכיתה. משרד החינוך מתקצב כלי זה בעלות של 1500 ש"ח ליום טיול. מלווים המתנדבים ללוות את הפעילות/ טיול יפעלו בהתאם לתקנון שירות עובדי הוראה - ליווי תלמידים - ביטוח מתנדבים [ראה קישור](#). הנחיות לשימוש ולהזמנת הנגישות להלן קישור: [נגישות - אמצעי לשילוב תלמידים עם מוגבלות פיזית בטיולים ובפעילויות](#).

3. **מערכת הגברה** - מערכת הגברה (FM) ניידת משמעותית להשתלבותו של תלמיד עם חרשות/ כבדות שמיעה, הן במהלך הנסיעה והן כאשר ניתנים מידע או הדרכה קוליים לכל התלמידים. כדי להיערך באופן מיטבי למתן

⁷ ישנן חברות שונות שבאמצעותן אפשר לשכור כלי למטרה זו. יש לוודא כי לחברה הכרה ואישור ממשרד החינוך.

מענה זה, יש להפנות בקשה להשאלה למרכזים הטיפולים לתלמידים עם לקות שמיעה, ולעדכנם מראש על מועדי הפעילות שבהם יידרשו המערכות הקוליות התומכות. השירות אינו כרוך בתשלום.

* אם לתלמיד תחלואה נלווית (קומורבידיות) אפשר לבחון שילוב סוגי הנגשה.

יש לפנות לקבלת הציוד בהשאלה מהמרכזים המחוזיים לתלמידים כבדי שמיעה וחרשים

4. ליווי תלמיד בטיולים ובפעילות חוץ של המוסד החינוכי⁸

טיולים ופעילות חוץ של המוסד החינוכי כרוכים בשינויים ואתגרים בכלל ולתלמיד עם מוגבלות משמעותית בפרט, ומחייבים לעתים התערבות חינוכית נוספת.

אקלים כיתתי מיטבי בשגרה יאפשר גם לתלמיד עם מוגבלות ללמוד ולקחת חלק בכל הפעילויות ככל שאר התלמידים, באופן שוויוני, מכבד, עצמאי ובטיחותי (כפי שמצוין בחוק). יש להיערך להנגשת הפעילות ולהתאמתה במסגרת המשאבים של המוסד החינוכי.

כך מתקיים הלכה למעשה חינוך ערכי משמעותי לכלל התלמידים, כפי שמודגש גם ביעדי התכנית בחוזר הטיולים²:

יעדים בתחום הערכי

- חינוך חברתי: חיזוק המעורבות החברתית והכרת המאחד והמייחד את הפרט בחברה.

יעדים בתחום האישי-חברתי

- חיזוק הסובלנות והעזרה ההדדית בין התלמידים
- גיבוש חברתי של הכיתה והשכבה
- העצמה אישית תוך היענות לשונות בין התלמידים
- טיפוח מנהיגות אצל התלמידים
- רכישת מיומנויות של מטייל עצמאי."

ליווי וסיוע לתלמיד במהלך טיולים ופעילות חוץ של מוסד חינוכי, ייבחנו אך ורק אם יימצא כי מוגבלותו של התלמיד, תפקודו, צרכיו ואופי הפעילות מחייבים זאת.

אם אופי הפעילות עלול לפגום בבריאותו, בביטחונו או בהשתתפותו של תלמיד עם מוגבלות בטיולים ובפעילות החוץ במוסד החינוכי אם לא ייעזר במלווה. יסדיר הצוות החינוכי את הליווי במסגרת מערך המוסד החינוכי.

יש להביא בחשבון במכלול השיקולים כי לעתים הליווי עלול לפגום בהשתתפותו ובהשתלבותו של התלמיד בפעילות.

במידה והצורך בליווי הינו בשל בעיות התנהגות מתמשכות, ההחלטה על סוג הליווי והשתתפותו של התלמיד בפעילות/ טיול תהיה החלטה מקצועית של הצוות החינוכי במוסד החינוכי בהתאם להנחיות חוזר מנכ"ל טיולים ופעילויות-בית-ספריות במערכת החינוך – היבטים פדגוגיים, ארגוניים, בטיחותיים וביטחוניים, סעיף 3.7 התניית ההשתתפות של תלמיד מאתגר שיש לו בעיות התנהגות מתמשכות.

כאשר התלמיד משתתף בפעילות עם מלווה, האחריות הכוללת על התלמיד, כמו על כל תלמידי הכיתה, חלה על מחנך הכיתה.

⁸ ליווי במסע לפולין - מסמך זה לא כולל הנחיות ליווי במסע לפולין. במקרים אלה יש לפנות בהתאם להנחיות שפורסמו בנושא.

* לתלמידים הזכאים בשגרה לתמיכה מסוג סייע/ת, לכיתות חינוך מיוחד בבית ספר לחינוך רגיל, לכיתות בבתי ספר לחינוך מיוחד ולגנים לחינוך מיוחד, יינתן מענה לליווי בטיול כחלק מתפקידי הסייע/ת ועל פי תנאי העסקתה על ידי הרשות, בהתאם לחוזר [מנכ"ל תשע"א/10\(א\), כ"ח באייר התשע"א, 01 ביוני 2011](#))⁹.

5. תקצוב לינה וכלכלה למלווה¹⁰

במקרים שבהם הטיול השנתי כולל לינה יש לפנות בבקשה לתקצוב לינה לסייע האיש המלווה:

- לתלמיד אשר זכאי לסייע בשגרת הלימודים
 - לתלמיד אשר אושר לו ליווי לטיול / לפעילות
 - תגבור ליווי בכיתת חינוך מיוחד.
- עלות לינה לסייע בכיתות חינוך מיוחד תחושב בתכנון הטיול ותמומן ע"י בית הספר כפי שנעשה לכלל הצוות החינוכי.

6. השתלבות של צעירים עם מוגבלות במסע לפולין:

בנוסף להיערכות הפדגוגית המתקיימת בבתי הספר בכלל, ובאופן מותאם לתלמידים עם מוגבלות, החל משנת 2013 משרד החינוך מסייע בליווי מותאם הנדרש לעיתים להשתלבותם של תלמידים עם מוגבלות ("השתתפות תלמידים עם מוגבלות במשלחות נוער לפולין כשיאו של תהליך חינוכי לימודי", ספטמבר 2013). [להמשך קריאה...](#)

⁹ כפי שמפורט בסעיף 2 תפקיד הסייעת - סעיפים 2.2.10, 2.2.12
¹⁰ תקצוב להלנה חושב על סך 145 ₪ ללילה (בהתבסס על בדיקה עם אנ"א)

מדינת ישראל
משרד החינוך

מינהל חברה ונוער
אגף של"ח וידיעת הארץ

המינהל הפדגוגי
אגף חינוך מיוחד
אגף זה"ב נגישות ואורח חיים בטוח

טבלה 2 – התאמות והנגשות בהתאמה לסוג המוגבלות שניתן לאשר - בכפוף לנוהל הגשת בקשה לשנה"ל תשע"ט

	סוג ההנגשה	חוות דעת נדרשת		תקרת ההשתתפות מצד המשרד
		מוגבלות פיזית, תסמונות, מחלות מיוחדות, מצב בריאותי	שאר המוגבלויות	
א.	הסעה מונגשת	מומחה תחום לקות / פיזיותרפיסט ו/או מרפאה בעיסוק	X לא רלבנטי	עד 1,500 ₪ ליום
ב.	נגישון	מומחה תחום לקות / פיזיותרפיסט ו/או מרפאה בעיסוק	X לא רלבנטי	עד 1,500 ₪ ליום
ג.	תקצוב לינה וכלכלה למלווה אישי לתלמיד במקרים שבהם הטיול/ הפעילות כוללת לינה	- תלמידים עם מוגבלות אשר זכאים לסייעות בשגרת הלימודים, - לתלמידים עם מוגבלות אשר אושר להם ליווי לפעילות/ טיול, - סיוע תגבור בכיתת חינוך מיוחד עבור הפעילות.	א. בסייעות לכיתת חנ"מ- עלות הלינה תחושב בתכנון הטיול ותמומן ע"י בית הספר החינוכי כפי שנעשה עבור כלל הצוות החינוכי. ב. מלווה אישי לתלמיד- עד 145 ₪ ללילה. ¹¹	
ד.	מלווה אישי	יש להגיש את הבקשה בצירוף – חו"ד של מומחה תחום לקות / פיזיותרפיסט ו/או מרפאה בעיסוק עבור תלמידים עם מוגבלות קבועה או זמנית ללא תמיכה מסוג סייעות בשגרה, ההנגשה הנה עבור תלמידים: - מוגבלות פיזית, - עיוורון/ לקות ראייה, - הפרעות נפשיות, - מוגבלות שכלית התפתחותית קל- בינוני- קשה וסיעודי, - אוטיזם, - תסמונות, - מחלות נדירות, - או מצב בריאותי אחר שבגיניו התלמיד זקוק לאחת מההתאמות והנגשות המפורטות. * ניתן להגיש בקשה להשתתפות במימון בהתייחס לתלמידים עם מוגבלות אשר התמיכה מסוג סייעות המוקצית בשגרה אינה נותנת כיסוי לשעות הפעילות המתוכננות.	אין השתתפות- באחריות הבעלות על המוסד החינוכי.	

¹¹ בהתבסס על בדיקה עם אנ"א